

**El dossier
d'aprenentatge
de l'alumnat
universitari,
un instrument
que afavoreix
l'aprenentatge
autònom**

El dossier d'aprenentatge de l'alumnat universitari, un instrument que afavoreix l'aprenentatge autònom

Maite Colén i Riau

Departament de Didàctica i d'Organització Educativa

El dossier d'aprenentatge és un dels instruments que s'ha mostrat especialment idoni per organitzar i fomentar el procés formatiu autònom de l'estudiant universitari, ja que, per una banda, esdevé un element que estructura el coneixement i s'adapta a la diversitat dels estudiants i dels continguts, mentre que, per altra banda, potencia cadascun dels sabers i processos necessaris per aprendre amb autonomia.

El dossier d'aprenentatge esdevé també una alternativa a l'avaluació mitjançant exàmens o proves de paper i llapis, ja que aquestes proves no poden evidenciar els processos d'aprenentatge autònom, ni de competències.

El dossier d'aprenentatge és un dels instruments que s'ha mostrat especialment idoni per organitzar i fomentar el procés formatiu autònom de l'estudiant universitari, ja que, per una banda, esdevé un element que estructura el coneixement i s'adapta a la diversitat dels estudiants i dels continguts, mentre que, per altra banda, potencia cadascun dels sabers i processos necessaris per aprendre amb autonomia. El dossier d'aprenentatge esdevé també una alternativa a l'avaluació mitjançant exàmens o proves de paper i llapis, ja que aquestes proves no poden evidenciar els processos d'aprenentatge autònom, ni de competències.

El coneixement cada vegada queda obsolet amb més rapidesa, per la qual cosa es fa necessari trobar un equilibri entre la tasca investigadora i la tasca docent del professorat universitari.

Si el domini de coneixements específics tendeix a quedar relegat en benefici del desenvolupament d'altres competències de gestió del coneixement, cal trobar noves maneres d'integrar les dues tasques universitàries, de manera que els

descobriments científics aportats per la recerca han de constituir la matèria per bastir l'actualització disciplinar dels docents i la pràctica docent ha d'ésser un dels camps de recerca per trobar noves i millors maneres d'implementar els processos d'ensenyament i d'aprenentatge a les aules universitàries.

El professorat no només s'ha d'actualitzar en la seva àrea de coneixement; també cal que es formi com a docent, sigui competent en la producció i el disseny de recursos didàctics (tot aplicant les tecnologies de la informació i comunicació que en cada moment es vagin generant), i en la creació, el seguiment i l'avaluació de situacions riques, motivadores i productores d'aprenentatge dels alumnes.

Són molts els factors que dificulten la innovació en el context universitari, començant pels propis alumnes, que prefereixen els models coneguts, encara que els critiquin; i prosseguint per les dificultats i la dedicació que exigeixen per part del professorat i pel risc que suposa introduir canvis en la cultura docent universitària, reproductora i tradicional. Es tracta d'un sistema integral de formació i d'avaluació coherent, i que no es queda reduït a un discurs teòric. La proposta que et fem ha estat provada, desenvolupada i consolidada en moltes assignatures de diferents ensenyaments de la nostra universitat.

Tot i aquestes prevencions, el professorat que al llarg d'aquests últims anys ens hem implicat en l'aventura pedagògica de la innovació docent, en el decurs dels

projectes, aprenem noves coses dels altres i a millorar aquelles que ja fem, o evidenciem la seva potencialitat. La innovació que et proposem suposa l'ús del dossier d'aprenentatge com un instrument que serveixi per articular l'aprenentatge dels alumnes, tot esdevenint una manera d'organitzar de manera autònoma, encara que guiada, el seu aprenentatge, i, alhora, un instrument d'avaluació de l'aprenentatge realitzat.

Les **bases** sobre les quals es fonamenta aquesta proposta són les següents:

- Entenem l'aula universitària com una comunitat d'aprenentatge. És l'escenari on es produeixen interaccions entre professorat i alumnes, però sobretot entre el propi alumnat. **Es tracta d'aprofitar la potencialitat de l'aprenentatge col·laboratiu i dialògic a partir del treball en equip.** D'aquesta manera, també, es potencia l'autonomia i esforç dels estudiants. L'aula esdevé un espai d'aprenentatge actiu. No la sala on s'escolta el professor, sinó el lloc on es participa activament en la construcció del coneixement, on es produeix la confrontació d'idees prèvies amb nous continguts, amb diferents maneres de conceptualitzar un mateix tema, on l'alumnat ha d'elaborar els nous aprenentatges de manera col·laborativa amb els companys i les companyes i el professorat. El dossier d'aprenentatge és l'instrument on es recull la confrontació i els nous aprenentatges.
- Treballar a l'aula des d'aquesta perspectiva **modifica els rols tradicionals de tots els actors.**

Maite Colén

El docent ha d'establir clarament els objectius que cal aconseguir, ha de planificar el procés d'ensenyament i dissenyar tot el conjunt d'activitats d'ensenyament-aprenentatge que possibilitin als estudiants **aprendre de manera significativa, crítica i individual els continguts de l'assignatura**. Per altra banda, cal que estableixi mecanismes de seguiment de l'alumnat per tal de regular les produccions i els ajuts necessaris que els permetin progressar, créixer en coneixements i en competències. També ha d'establir les activitats d'avaluació al llarg del procés que li donin informació rellevant i que suposin per als alumnes una eina d'autoregulació del seu aprenentatge. Cal ensenyar als estudiants a aprendre a aprendre. La revisió de les evidències del dossier d'aprenentatge permet adaptar l'ajut i les intervencions docents.

- **Els estudiants esdevenen els protagonistes del seu aprenentatge.** I l'aprenentatge és la raó de ser de la universitat. Es tracta que l'alumnat no actuï en funció de la superació d'uns exàmens on es comprova la seva capacitat de reproducció del discurs del

professor, sinó que la seva obligació, la seva finalitat, rau en aprendre i en demostrar allò que ha après. L'avaluació formativa i acreditativa que ha de realitzar el professor o la professora tindrà la funció de valorar els aprenentatges que ha realitzat l'alumne, no la de sancionar els que no ha realitzat. Aquest canvi afecta significativament la funció d'uns i altres, i ha de possibilitar que l'alumnat utilitzi l'avaluació com un instrument de millora, que permet reflexionar sobre allò que han après, els nous interrogants que es generen, els errors i els buits en el seu aprenentatge, i els orienti en el seu procés. I això ho permet el dossier d'aprenentatge.

Aquest plantejament fa que el seguiment, els comentaris, la retroacció i la tutoria esdevinguin aspectes essencials del procés.

Els alumnes tenen diferents estils d'aprenentatge, diverses capacitats i diferents ritmes d'aprenentatge, i la tutoria és el moment privilegiat en què el professor pot orientar els alumnes més necessitats, més audaços intel·lectualment, els que volen aprofundir, els que tenen més dificultats... És a dir, la tutoria esdevé una de les eines més potents de què disposa el professorat universitari per tractar la diversitat de l'alumnat.

La metodologia de treball ha d'ésser multivariada per tal de posar l'alumne en situacions diferents, que li permetin desenvolupar capacitats diverses, atenent a l'especificitat de l'assignatura

corresponent i del conjunt de capacitats cognitives, procedimentals, socials, afectives, comunicatives, etc., en funció dels estudis que estigui realitzant.

Aconseguir la implicació dels alumnes en el seu procés d'aprenentatge suposa trencar el model unidireccional de transmissió de coneixements entre aquell que sap (el professor) i els que no saben (estudiants). Suposa que tothom, tots els agents implicats en el procés han de comportar-se de manera honesta. Això implica transparència en l'establiment i aplicació de criteris i de pautes de treball i d'avaluació, la comunicació i negociació de les diferents fases del procés i la coresponsabilització de tot el procés.

Dins aquest plantejament, es potencia el campus virtual com a centre de recursos de les assignatures a l'abast de l'alumnat i com a espai de comunicació amb el professor i es proposa a l'alumnat l'elaboració d'un dossier d'aprenentatge personal, que s'usa tant per estructurar els continguts d'aprenentatge com per realitzar el procés d'avaluació, i es pot dur a terme amb dossier digital d'aprenentatge com ara el Mahara.

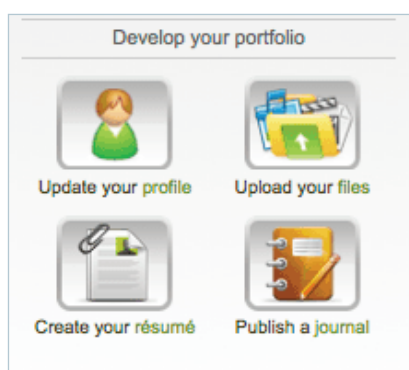
Un dels aspectes que cal destacar és la necessitat de mantenir la coherència entre el discurs teòric i la pràctica docent, entre la metodologia utilitzada i el model d'avaluació que s'aplica.

El dossier d'aprenentatge, al camp de l'ensenyament universitari, s'utilitza perquè l'alumne pugui representar els aprenentatges realitzats a partir de la participació en un procés d'ensenyament i aprenentatge i, al mateix

temps, li serveixi com un element estructurador de la seva reflexió i millora.

No es tracta únicament d'un sistema d'avaluació, tot i que aquesta fou la seva finalitat quan es va començar a utilitzar als anys 80; esdevé una eina per al seguiment i per a l'autoregulació del procés d'aprenentatge; un mitjà per palesar l'adquisició de competències així com una manera personal d'expressar la comprensió i la reelaboració dels continguts, objecte d'estudi, i també un instrument per a la introspecció, la reflexió i per al creixement personal i acadèmic.

El dossier d'aprenentatge és un "acte teòric" (Shulman, 1999) de documentació i reflexió, un intent de captar un aspecte ampli de l'ensenyament i de l'aprenentatge de l'estudiant, que després es transforma en una modalitat narrativa per ser examinada, observada, i repensada.

El model de dossier d'aprenentatge representa una evolució, no un fi en si mateix.

Segons Shulman:

Un portafolio didáctico es la historia documental estructurada de un conjunto (cuidadosamente seleccionado) de desempeños que han recibido preparación y tutoría, y adopta la forma de muestras de trabajo del estudiante que sólo alcanzan realización plena en la escritura reflexiva, la deliberación y la conversación.

Així doncs, la realització d'un dossier d'aprenentatge no suposa acumular materials i registres a un arxiu o dossier, sinó anar més enllà, revisant i reelaborant els materials i fent reflexions o assaigs sobre els mateixos. A partir de tota la informació acumulada, de la confrontació amb els seus coneixements previs i amb les diferents opinions i els enfocaments de professors i companys, l'alumne ha de realitzar i plasmar el procés d'interiorització, l'aprenentatge. Aquest procés és personal i individual.

No cal que el dossier d'aprenentatge sigui un document extens. És un espai de reflexió on l'estudiant pot enregistrar les seves percepcions, reflexions, problemes trobats, interrogants que es planteja i allò que assoleix. També ha de donar compte del procés formatiu que ha realitzat. Es a dir du a terme una metaanàlisi del seu procés d'aprenentatge.

La finalitat no és que l'alumne reproduïxi el discurs del professor o les lectures i

activitats realitzades, sinó que demostrï que ha aconseguit una **bona comprensió dels continguts treballats**, que és capaç d'**interpretar-los de manera justificada** i, si s'escau, d'**aplicar-los en situacions diverses** (transferència d'aprenentatges). Però, en definitiva, allò que caracteritza el dossier d'aprenentatge com a instrument de formació i d'avaluació no és tant el seu format físic o la seva estructura (carpeta, caixa, PDF, un blog, una estructura digital etc.), sinó més aviat la concepció de l'ensenyament i de l'aprenentatge que li dóna sentit.

Entenem que la utilització d'aquesta eina com a eix vertebrador de l'aprenentatge dels estudiants es justifica pel que es comenta a continuació:

Ens basem en una interpretació constructivista de l'aprenentatge universitari, que exigeix una interpretació molt concreta de la intervenció docent, del fet d'ensenyar, que consisteix a crear les condicions adequades perquè els esquemes de coneixement que construeix l'estudiant durant les seves experiències siguin el més correctes, riques i variades possible (Coll i Solé, 1989). Aquesta manera d'entendre l'ensenyament és incompatible amb la concepció de l'ensenyament com una transmissió de coneixements, la qual cosa no vol dir que no s'hagi de planificar, d'establir objectius, de seleccionar continguts, determinar seqüències d'aprenentatge, d'escollir mètodes i estratègies d'ensenyament i d'avaluació, etc. de forma rigorosa; només, però sobretot, des de la perspectiva constructivista, aquestes qüestions

s'aborden des d'una dimensió ben diferent. El dossier d'aprenentatge permet a l'alumnat plasmar de manera organitzada els aprenentatges assolits respecte als objectius prèviament explicats, alhora que l'ajuda a autoregular el seu procés. Al professorat, en la mesura que es fan revisions de les evidències, li permet obtenir una informació més precisa dels esquemes de coneixement que utilitzen els alumnes i així poder ajustar l'ajut necessari. Aquestes revisions no només són útils al professorat per orientar la seva acció; també permeten a l'estudiant fer-se una idea més clara de quines són les intencionalitats formatives i d'instrucció del professor o de la professora i quin grau d'exigència li demana.

Avaluació

Entenem l'avaluació amb la doble finalitat: la formativa, que ha de permetre ajustar l'ajut als estudiants en funció dels objectius que pretenem assolir; i la finalitat acreditativa, que ha de fer possible valorar si s'han assolit i fins a quin punt els aprenentatges establerts en funció del programa de l'assignatura.

Aquesta concepció de l'avaluació exigeix compartir amb l'alumnat què s'avaluarà, com i quins criteris s'utilitzaran.

Es fa necessari negociar amb l'alumnat l'avaluació formativa. L'avaluació no ha d'ésser de cap manera l'espasa de Damocles que penja sobre els alumnes com una amenaça constant; ha d'esdevenir un

instrument que proporcioni informació per ajustar progressivament la metodologia, les activitats d'ensenyament-aprenentatge, els avenços i els retrocessos que es van produint. El dossier d'aprenentatge també aporta la possibilitat de cobrir les funcions que atribuïm a l'avaluació. Cada estudiant organitza la seva trajectòria de reflexió en diferents moments al llarg del procés i "inventa" i "reinventa" el seus propis processos d'aprenentatge. Tal i com apunta Gardner (1994), en la carpeta d'aprenentatge és possible identificar-hi qüestions relacionades amb la manera com els estudiants reflexionen sobre quins són els objectius del seu aprenentatge, aquells que s'han acomplert i els que no s'han assolit. La carpeta els permet orientar el seu propi procés d'acord amb els seus interessos, les seves capacitats, motivacions i els seus estils cognitius.

Estructura i contingut del dossier d'aprenentatge

El dossier d'aprenentatge adopta estructures i es nodreix de continguts diferents d'acord amb la concepció del professorat del procés d'ensenyament-aprenentatge i del procés d'avaluació, però també en funció de l'estil docent de cada professor o professora i de la manera de comunicar les seves intencions educatives als estudiants. I, si entenem que cada dossier d'aprenentatge ha de reflectir el procés d'aprenentatge individual de cada alumne, com aquest també és diferent, no hi ha cap dossier d'aprenentatge idèntic a un altre. El dossier d'aprenentatge, com a producte final, és variat i divers, com diversos són els alumnes i diversos som els professors i les professores.

No obstant això, tot i mantenint el respecte a aquesta diversitat, el dossier d'aprenentatge ha de tenir una estructura determinada, conservar una lògica interna, que respongui al programa de la matèria a la qual fa referència, als criteris establerts i a les decisions de l'alumne. Aquesta estructura formal ha d'estar explicitada dins el dossier d'aprenentatge (a través d'una introducció, d'un índex detallat, de mapes conceptuals, de resums, etc.); també ha de comptar amb una estructura formal correcta, prèviament pactada, en relació amb la presentació, l'aparença formal, correcció lingüística i ortogràfica, tipografia, bibliografia, el tipus d'evidències, format, la bibliografia, etc. Les condicions de presentació han d'ésser conegudes per l'alumnat.

L'alumne pot optar per organitzar els seus aprenentatges de la manera que s'adeqüi

més al seu estil d'aprenentatge, de manera que el dossier d'aprenentatge pot adoptar una forma seqüenciada, organitzada a partir de grans interrogants, o de preguntes concretes, organitzada a partir d'un nucli central que es va desenvolupant i ramificant. Qualsevol manera d'organitzar-la i qualsevol manera de representar els aprenentatges es considera vàlida, si està correctament comunicat el contingut, manté cohesió i coherència, respon de manera substantiva als continguts treballats i respon als criteris establerts.

El dossier d'aprenentatge, tal com l'entendem, no ha d'ésser una suma dels treballs i de les produccions de l'alumne al llarg de l'assignatura, és a dir, no es tracta d'incloure a la carpeta les activitats d'ensenyament-aprenentatge que individualment o en grup s'han anat realitzant. Entenem que aquesta activitat és

Continguts

El dossier d'aprenentatge no ha d'incloure les activitats realitzades individualment o en grup sinó les evidències del seu aprenentatge

Tipus de dossier d'aprenentatge segons el plantejament del docent

Dossier d'aprenentatge tancat

Format per evidències obligatòries segons el docent

Reproducció moderna de sistemes tradicionals

Dossier d'aprenentatge lliure

L'alumnat és el que pren les decisions sobre què ha d'incloure

Construcció del coneixement curricular i didàctic

Dossier d'aprenentatge mixt

S'organitza en evidències obligatòries i evidències optatives

Evidències d'aprenentatge

Processos d'aprenentatge

Descripció, reflexió i anàlisi dels propis processos

Transferències personals, professionals o acadèmiques

Continguts treballats

Treballs substantius

Donen fe que l'alumne domina el temari de l'assignatura

la que serveix a l'estudiant per realitzar els aprenentatges. L'evidència del seu aprenentatge és el que ha d'incloure al dossier d'aprenentatge.

Quins han d'ésser els continguts del dossier d'aprenentatge?

No hi ha una resposta única a aquesta qüestió. En primer lloc, dependrà de si el docent planteja:

- Un **dossier d'aprenentatge tancat**, és a dir, format per evidències obligatòries. És un sistema on el docent marca la pauta de l'elaboració, plantejant activitats concretes que suposen evidències d'aprenentatge. Aquest model és apropiat per garantir l'assoliment de determinats continguts innegociables pel professorat, però impedeix a l'alumnat evolucionar en relació amb la seva autonomia, en la presa de decisions, en la necessària independència intel·lectual que hauria de prevaler a la universitat. En el fons és un model que desconfia del potencial de l'estudiant i no afavoreix el seu desenvolupament.
 - Un **dossier d'aprenentatge lliure**, on és l'alumnat el que pren les decisions sobre què ha d'incloure a la seva carpeta, com, amb quin format, etc. Aquest model requereix, per part del docent, un treball previ d'explicitació de les seves intencions educatives, dels objectius que pretén que s'aconsegueixin, dels criteris que utilitzarà en la seva valoració, és a dir, dels resultats esperats. També requereix tutories i revisions amb els
- alumnes, per tal de garantir un procés d'aprenentatge, amb l'ajut pedagògic necessari, perquè l'alumne individualment i el grup puguin progressar. En aquest model, el marge d'autonomia de l'alumnat és molt ampli i se li permet investigar, explorar, anar més enllà del programa previ, se li possibilita trobar i aplicar el seu propi estil d'aprenentatge. Les evidències d'aprenentatge i l'estructura, les decideix cada alumne. La diversitat en la producció final és absoluta. Requereix del professorat molta feina prèvia i molt temps de dedicació als alumnes. Pot provocar una gran desorientació i angoixa en alumnes que no han treballat mai de manera autònoma, o en alumnes amb gran dependència intel·lectual.
- Un **dossier d'aprenentatge mixt**, que s'organitza en evidències obligatòries i evidències optatives. Les evidències obligatòries consisteixen en propostes realitzades pel professorat amb la finalitat de garantir que els continguts de l'assignatura considerats bàsics hi són presents i avaluables, i que han d'estar presents a la carpeta per superar l'assignatura. Les evidències optatives són aquelles que l'alumnat realitza per aprofundir un tema que li interessa, o per fer derivacions i ampliacions dins el marc de l'assignatura, i que li permeten dirigir el seu propi aprenentatge. Amb aquest model es busca minimitzar els inconvenients dels dos anteriors i mantenir un espai de llibertat i de decisió autònoma de l'alumnat, que suposa una de les grans potencialitats d'aquest sistema d'avaluació.

El primer model esdevé una reproducció formalment modernitzada d'altres sistemes tradicionals d'avaluació universitària. En els dos últims models, el dossier d'aprenentatge s'hi converteix en un instrument per a la construcció del coneixement curricular i didàctic, un instrument que permet o potencia una major autonomia a l'alumne en el seu procés d'aprenentatge.

Les evidències d'aprenentatge que habitualment componen una carpeta d'aprenentatge poden ser treballs substantius, que donin fe que l'alumne domina el temari de l'assignatura; descripció, reflexió i anàlisi dels propis processos d'aprenentatge; transferències personals, professionals o acadèmiques dels continguts treballats.

Dins aquestes evidències en podem distingir amb **formats i temàtiques diferents**; hi destaquem:

- Treballs proposats pels estudiants que aporten evidències de la seva reflexió, dels seus aprenentatges o de les seves reelaboracions conceptuals, comparacions justificades teòricament entre els seus esquemes conceptuals inicials i els esquemes reelaborats, i el procés seguit per aconseguir-ho.
- Autoavaluació informada i fonamentada de l'alumne.
- Elaboracions digitals, audiovisuals o multimèdia.
- Síntesis temàtiques o d'activitats desenvolupades.
- Notes i reflexions personals. Experiències personals.
- Maquetes, indagacions, aplicacions pràctiques.

- Recerques bibliogràfiques, relats de revistes, documentació d'Internet, etc.
- Documentació i elaboració de coneixement monogràfic sobre un tema.
- Controls de l'aprenentatge realitzat en un moment determinat, revisions de procés, etc.
- Activitats de reconstrucció: exemplificació, interrogants, anàlisi crítica, ampliació, transferència, etc.

Les evidències han de ser substantives, ajustades a l'univers conceptual o procedimental de l'assignatura i de l'ensenyament corresponent, i han de complir els principis de rigor i de científicitat exigits.

Criteris d'avaluació que cal aplicar en el dossier d'aprenentatge

Segon Barton i Collins, la qualificació d'un dossier d'aprenentatge no és més complicada que la d'un examen, però sol ser més laboriosa.

Per avaluar a través d'un dossier d'aprenentatge, el professor o la professora, ineludiblement, ha d'explicitar a l'inici de l'assignatura quines són les seves intencionalitats educatives, quins objectius d'aprenentatge pretén aconseguir, quin model de dossier d'aprenentatge demanarà, quin serà el procés d'elaboració i el seguiment que se'n farà i, sobretot, cal que comparteixi els criteris d'elaboració i d'avaluació. Els estudiants han d'estar informats des del primer moment sobre què s'espera d'ells. La informació de criteris representa un primer pas, atès que

el professorat té la competència de planificar l'acció docent i la responsabilitat de l'avaluació acreditativa. Tanmateix aquests criteris han de ser compartits amb l'alumnat i, a més a més, és recomanable que es negociïn amb ells i elles.

En cada assignatura, s'hi han d'establir unes evidències mínimes, a través de les quals l'alumnat ha de demostrar el seu domini dels continguts de l'assignatura. Al dossier d'aprenentatge, hi hem de trobar totes les evidències necessàries perquè els estudiants acreditin l'aprenentatge realitzat sobre l'assignatura i els temes que la conformen.

L'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge comporta el seguiment i la revisió contínua que faciliti l'elaboració, la reflexió i la regulació del procés.

Les revisions s'han de documentar, de manera que donin informació útil al professor, per comprovacions posteriors, i a l'alumne, per poder revisar, canviar, ampliar, refer o validar les evidències, en un diàleg constant entre les finalitats educatives perseguides i les evidències acabades o en procés de realització.

Estimem que, com a mínim, cada estudiant ha de realitzar una revisió planificada del dossier d'aprenentatge. El màxim de revisions estarà limitat per les necessitats reals dels alumnes i el temps del professor.

Considerem molt important el feedback que el professorat fa en les revisions, que ajuden l'estudiant a revisar, entendre i

millorar les seves produccions. Això implica que, la nota que hagi pogut treure, després de la revisió, la pot remuntar.

Poden usar-se com a criteris d'avaluació comprovacions del tipus següent: relació entre els preconceptes i els conceptes presentats en l'elaboració final; la presència de la integració de les diferents fonts d'informació utilitzades per l'alumnat en la construcció i representació dels seus aprenentatges (lectures, apunts de classe, discussions i treballs de grup, aportacions de convidats, etc.); originalitat i pertinència en la representació dels aprenentatges; rellevància del contingut de les evidències en relació amb els continguts bàsics del programa, etc. Una manera fàcil d'explicitar i de comunicar els criteris d'avaluació és a través de rúbriques.

L'aprenentatge autònom que l'alumne realitza i que organitza a través de les evidències que conformen el dossier d'aprenentatge ha de tenir un reflex de coresponsabilitat en l'avaluació acreditativa. Si l'alumnat s'ha fet seus els criteris d'avaluació i comparteix les intencionalitats educatives, ha de ser capaç d'autoavaluar-se, aplicant els criteris establerts. Aquesta autoavaluació, la revisió conjunta del dossier d'aprenentatge i l'avaluació del professorat constituïran les fonts de l'avaluació final.

Com a complement, considerem de gran valor formatiu la **presentació pública del dossier d'aprenentatge**, que els ajuda a veure diferents maneres de presentar i representar l'aprenentatge i diverses solucions expositives. Alhora és una estratègia que impedeix el plagi.

